

CARMELO MESA-LAGO, CARL BECK (eds.); **Comparative Socialist Systems, Essays on Politics and Economics.** Pittsburgh, 1975.

Länsimaisen Neuvostoliiton tutkimuksen viime aikaisia kehityspiirteitä on ollut vanhojen teorioiden ja lähestymistapojen, erityisesti ns. totalitaristisen mallin kritiikki. Arvostelun rinnalle on pikku hiljaa alkanut nousta uusia ajatusrakennelmia. Carl Beckin ja Carmelo Mesa-Lagon toimittama »Comparative Socialist Systems» sisältää jo nimessään »uutuuden». Aikaisemmin halventavassa mielessä (tässä täytyy ottaa huomioon amerikkalainen ilmaisi) käytetyn kommunismin tilalle on otettu sosialismi-termi. Termin vaihdos heijastaa muutoksia itse tutkimuskohteen käsittämisessä. Kyseessä on ilmiö, jossa sosialistisen suunnittelun teorioita ei enää a priori hylätä epätieteellisinä, pelkkänä 'ideologiana' tms., vaan tarkastellaan niitä selityksinä siinä kuin muidenkin ajattelutapojen selityksiä.

»Comparative Socialist Systems» on kahdes- sa mielessä mielenkiintoinen teos. Ensinnäkin se sisältää länsimaista tutkimusta ajatellen uudenlaisia lähestymistapoja. Toiseksi teoksesta kokonaisuudessaan kuultaa läpi pyrkimys tarkastella poliittisia ilmiöitä taloudellista perustaa vasten. »Comparative Socialist Systems» sisältää politekonomian kannalta kiintoisia puheenvuoroja.

Politekonomista otetta on seuraavissa artikkeleissa: John N. Montias: *A Classification of Communist Economic Systems*, Carmelo Mesa-Lago: *A Continuum Model for Global Comparison*, Frederick J. Fleron Jr.: *Technology and Communist Culture*, Stanislaw Gomulka and Peter J. Wiles: *Testing the Realism of Plans*, Josef Wilczynski: *Cybernetics, Automation and the Transition to Communism*.

Kuten artikkelien nimistäkin ilmenee, teoksessa kiinnitetään huomiota toisaalta tekno-

logis-taloudelliseen kehitykseen ja sen poliittisiin seurauksivaikutuksiin ja toisaalta sosialistimaiden vertailuun. Analyysi ei kuitenkaan välttämättä tiettyä aspektiharhaisuutta. Useat artikkelit ovat vertailupyrkimyksestä huolimatta Neuvostoliitto-keskeisiä. Relevantit vertailut esim. Kiinan ja Neuvostoliiton tai Kuuban ja Pohjois-Korean kehitysstrategioiden eroista ja yhtäläisyyksistä jäävät puuttumaan. Euroopan sosialistisia maita tarkastellaan eri artikkeleissa eri näkökulmista eikä käsitteistöä ole helppoa tällaiselta perustalta rakentaa. Teoksen tarkoituksena ei olekaan mikään politekonominen synteesi, vaan uusien, toistensa kanssa kilpailevienkin ajatusrakennelmien esittely. Yhteistä näille ajatusrakennelmille on optimistinen käsitys »sosialistisen modernisaation» mahdollisuuksista. Tässä mielessä Beckin ja Mesa-Lagon toimittama teos on pessimistisen totalitaristisen mallin antiteesi.

Vaikka »Comparative Socialist Systems» avaa uusia perspektiivejä länsimaiselle tutkimukselle, on siinä politekonomian kannalta puutteellisuksia.

Sosialismia ei tutkita muuttavana, kapitalismista syntyvänä ilmiönä. Teoksen muuten kattavasta indeksistä ei löydy esim. hakusanoja kapitalismi, valtiokapitalismi, proletariaatin diktatuuri ym. Tämä 'puute' heijastaa syvällisempää seikkaa, nimittäin sitä, että amerikkalaisten (kirjoittajien joukossa on tosin kaksi englantilaista ja yksi australialainen) »vertailevasta sosialismista» puuttuu historia. Voidaan ajatella, että tämä johtuu siitä, ettei teoksen kirjoittajien joukossa ole yhtään historioitsijaa. Tämä tuskin on riittävä selitys. »Vertaileva sosialismi» täydennettynä akateemisella (amerikkalaisella) historialla tuskin pystyisi täyttämään sitä aukkoa, mikä syntyy itse »vertailevan sosialismin» historiattomuudesta.

Juuri »historian» puutteesta seuraa se, ettei esim. Kiinan ja Neuvostoliiton välillä päästä mielekkäisiin vertailuihin, ettei tutkimuksessa pohdita valtiokapitalismin ja sosialismin suhdetta Neuvostoliiton historian alkuvaiheissa ja tämän problematiikan toistumista Itä-Euroopan, Kiinan ym. kohdalla.

»Comparative Socialist Systems» on »herkkä» rationaalisen suunnittelun ja sosialistimaiden erojen mittaamisen ulottuvuudella. Se

yrittää yhdistää orastavaa sosialistisen suunnittelun tutkimusta empiiriseen vertailevaan tutkimukseen. Pyrkimys on sinänsä kannatettava. Toteutus osoittaa, että »Comparative Socialist Systems» on vasta avannut keskustelun länsimaissa, erityisesti Yhdysvalloissa, pitkään pannaan julistetulla tutkimusalueella.

Ilmari Susiluoto